

NASTAVNA JEDINICA 5

PRAVILA I PROPISI

Osnovni nivo

Osnova zajedničkog života

5.1 Zašto su nam potrebna pravila i propisi?

Koje su vrste školskih pravila neophodne za učenje, život i zajedničko igranje u školi?

5.2 Šta se dogodi ako... ?

Nepoštovanje pravila ima posljedice

5.3 Naša nova školska pravila

Stvaranje zajedničkog ugovora

5.4 Kampanja za naša nova školska pravila

Ocjenjivanje školskih pravila i njihovo predstavljanje

Nastavna jedinica 5: Ključni koncept – „Pravila i propisi” (za osnovni nivo)

Osnovne informacije za nastavnike: dogovor oko osnovnih demokratskih principa – naša nova školska pravila

Tokom nekoliko prethodnih godina vodila se diskusija o demokratskim principima. Šta je demokratija prema današnjem shvatanju? Postoje li loše ili dobre demokratije? Je li dovoljno da država ima demokratski ustav? Mnoge grupe ljudi i stranke nazivaju se demokratskim i imaju riječ „demokratija“ u svojim nazivima. Šta to znači? Šta to predstavlja članovima tih grupa? U principu, jasno je da se demokratija ne može nametnuti. Demokratiji treba pravni okvir, ustav i razne dodatni dogovori kako bi funkcionisala. Ona će jedino biti djelotvorna ako ljudi odluče da aktivno participiraju u svom društvu. Participacija može biti u raznim oblicima, u raznim područjima i na razne načine u raznim državama. U osnovi, demokratija znači da ljudi donose zakone prema kojima žele da žive. Idealno bi bilo da što više ljudi učestvuje u tim procesima. Šta želimo da regulišemo? Ko se mora pridržavati tih pravila? Zašto nam je potrebno to pravilo? Kako se nosimo s povredama pravila i zakona? U ovoj nastavnoj jedinici, učenici ne samo da uče o važnim principima demokratije, već im se pruža praktično iskustvo demokratije. Iskustvo pokazuje da učenici postaju svjesniji i odgovorniji ako su integrisani u postupak donošenja odluka. Grupa ljudi koja zajednički živi i provodi vrijeme zajedno razvija pravila koja upravljaju njihovim zajedničkim životom. Djeca i adolescenti provode više vremena u školi nego bilo gdje drugo. U ovoj nastavnoj jedinici postaje jasno da je škola mjesto učenja u kojoj mnogi ljudi s različitim potrebama „žive i uče“ zajedno i da taj zajednički život mora biti regulisan na neki način. Konflikti, koji su sasvim prirodni, moraju da se riješe i interesi različitih manjina moraju da se štite. Demokratija se često zamjenjuje sa idejom da svi mogu raditi šta žele. Pojedinci se zalažu za svoje potrebe zato što je to njihova ideja slobode. Takav koncept nije u skladu s principima demokratije. Demokratija se temelji na ideji da se pravila i propisi donose kroz participatorni proces koji je transparentan za svakoga. Ta pravila i propisi takođe se mogu promijeniti. Ti principi predmet su razmatranja u sledećoj nastavnoj jedinici.

Cilj obrazovanja za demokratiju i ljudska prava jeste da se podrži razvoj kompetencija u tri područja. Ova nastavna jedinica ima sljedeći profil kompetencija:

Kompetencije u		
... političkoj analizi i procjeni	... korišćenju metoda	... donošenju političkih odluka i djelovanju
**	*	***

Nastavna sredstva

U ovoj jedinici koristiće se sljedeća nastavna sredstva iz nastavnog kompleta za učenike. Nastavnik mora da odluči hoće li nekim ili svim učenicima trebati dodatna priprema za rad sa ovim sredstvima.

- Istraživanje u biblioteci
- Istraživanje pomoću interneta
- Provođenje intervjua i anketa
- Tumačenje slika
- Mentalne mape
- Izrada postera
- Održavanje izložbi
- Planiranje i održavanje prezentacija
- Pripremanje slajdova ili *powerpoint* prezentacije
- Pisanje novinskih članaka
- Izvođenje predstava
- Održavanje debata

Nastavna jedinica 5: Pravila i zakon

Osnova zajedničkog života

Dogovori o fundamentalnim principima demokratije – naša nova školska pravila

Lekcija	Vaspitno-obrazovni ciljevi	Nastavni zadaci	Nastavni materijali	Metodi
Lekcija 1: Zašto su nam potrebni zakoni i pravila?	Učenici razmišljaju o svojim stavovima u pogledu postojećih pravila. Raspravljaju o važnosti postojanja pravila za život i zajednički rad. Razvijaju razumijevanje za nužnost postojanja pravila.	Učenici učestvuju u jednoj simulaciji i uviđaju svrhu pravila. Stvaraju spisak i razmjenjuju ideje o nužnosti postojanja pravila. Učenici povezuju školska pravila sa njihovim pravima i odgovornostima u školi.	Mekane loptice, <i>flip chart</i> , olovke, materijali, Spisak školskih pravila	Grupni rad, plenarna rasprava, rad u parovima.
Lekcija 2: Šta se događa ako...?	Učenici razmatraju posljedice kršenja zakona. Razmišljaju o školskim pravilima i njihovom odnosu prema jednakosti, poštenju, participaciji i poštovanju.	Učenici vježbaju svoje uloge u kojima se krše školska pravila. Analiziraju postojeća školska pravila i raspravljaju i bilježe stvarne i moguće posljedice njihovog kršenja. Ukazuju na to šta bi htjeli da promijene u školskim pravilima, zašto bi ih promijenili i kako.	Naljepnice, olovke, <i>flip chart</i> , Spisak školskih pravila za svaku grupu, verzija školskih pravila napisana velikim slovima na <i>flip chart</i> -u ili tabli.	Igranje uloga u grupama, plenarna rasprava, grupni rad.
Lekcija 3: Naša nova školska pravila	Učenici uče kako da rade na zajedničkoj listi pravila koja je obavezujuća za svakoga u školi. Raspravljaju o realističnim načinima integracije tih pravila u svakodnevni školski život.	Učenici postižu dogovor o pravilima koja je usvojila većina i raspravljaju o mogućnostima integracije mišljenja manjine.	<i>Flip chart</i> , olovke, glasačke kartice, Spisak školskih pravila na <i>flip chart</i> -u ili tabli, listići papira.	Grupni rad, plenarna rasprava.
Lekcija 4: Kampanja za naša nova pravila	Učenici shvataju koji su važni kriterijumi za dobre zakone. Uče kako sprovoditi kampanju za nova školska pravila.	Učenici sakupljaju razne kriterijume za dobra pravila. Testiraju svoja nova pravila prema tim kriterijumima. Zapisuju konačnu verziju ugovora i potpisuju je. Predstavljaju svoj dogovor ostalim razredima u školi.	<i>Flip chart</i> , materijali, papir olovke, primjerak ugovora za druge razrede, rezultat izlaganja ideja iz prve lekcije.	Rad u parovima, plenaran rasprava, prezentacija drugim razredima.

Lekcija 1

Zašto su nam potrebni zakoni i pravila?

Koja je vrsta pravila nužna za učenje, život i zajedničko igranje u školi?

Vaspitno-obrazovni ciljevi	Učenici razmišljaju o svojim stavovima u pogledu postojećih pravila. Raspravljaju o važnosti postojanja pravila za život i zajednički rad. Razvijaju razumijevanje za nužnost postojanja pravila.
Nastavni zadaci	Učenici učestvuju u jednoj simulaciji i uviđaju svrhu pravila. Stvaraju spisak i razmjenjuju ideje o nužnosti postojanja pravila. Učenici povezuju školska pravila sa njihovim pravima i odgovornostima u školi.
Nastavni materijali	Mekane loptice, <i>flip chart</i> , olovke, materijali, spisak školskih pravila
Metodi	Grupni rad, plenarna rasprava, rad u parovima.

Opis lekcije

Razred igra igru „Pogodi moja pravila”. Nastavnik dijeli razred na dvije ekipe i objašnjava učenicima da će igrati igru i da moraju pogoditi pravila.

Objašnjenje:

- svaka ekipa može postići gol ubacanjem lopti kroz prostor koji je označen za postizanje gola;
- samo nastavnik zna pravila;
- nastavnik neće objasniti pravila niti učenici smiju pitati koja su pravila;
- kada prekrše neko pravilo, učenici moraju sjesti;
- cilj igre je da učenici postignu gol a da ne prekrše pravila; zadatak učenika je da uvide koja su to pravila kako ih ne bi prekršili.

Pravila su:

- svako može igrati igru;
- samo dječaci mogu udariti loptu;
- učenici koji imaju ime koje počinje sa slovom „A“ ne smiju trčati;
- niko se ne smije kretati s loptom;
- nasilje nije dozvoljeno.

Prve dvije minute igra se igra na način da se koriste samo prva dva pravila. Poslije toga koriste se i ostala pravila i cijela igra traje oko pet minuta.

Pošto je igra završena, nastavnik okuplja učenike i s njima raspravlja sljedeće:

- Kako vam se igra čini? Je li bila dobra? Loša? Poštena?
- Kako ste znali da postoje neka pravila?
- Šta ste osjećali o tome što postoje određena pravila?

Nastavnik podstiče učenike na izlaganje ideja i da zabilježe svoje odgovore na *flip chart-u* ili na tablu. Pitanje je „Zašto su nam potrebna pravila u školi?“ Zavisno o odgovorima koje daju učenici

nastavnik može nešto napisati na *flip chart-u* ili tabli. Glavni kriterijumi u uslovima „jednakosti“, „participacije“, „poštenja“ i „poštovanja“ trebalo bi da budu zabilježeni na tablu do kraja časa. Nastavnik bilježi rezultate izlaganja ideja koje će se koristiti u četvrtoj lekciji.

Pravila mogu postojati u školi jedino ako učenici imaju prava i odgovornosti. Učenicima je dat zadatak bilježenja njihovih prava i odgovornosti u školi i njihovog upoređivanja sa školskim pravilima. Učenici rade u parovima i bilježe svoja vlastita prava, odgovornosti i pravila u svoje radne listove. Oni izlažu svoje materijal radne listove na *flip chart-u* ili tabli.

Pošto što su svi radni listovi izloženi, svi učenici pregledaju ono što je izloženo i odgovaraju na pitanja svojih kolega.

Lekcija 2

Šta se događa ako...?

Nepoštovanje pravila ima svoje posljedice

Vaspitno-obrazovni ciljevi	Učenici raspravljaju o poslasticama kršenja pravila. Razmišljaju o školskim pravilima i njihovoj vezi sa principima poštenja, jednakosti, participacije i poštovanja.
Nastavni zadaci	Učenici igraju uloge u kojima krše školska pravila. Analiziraju postojeća školska pravila i bilježe stvarne i moguće posljedice njihovog kršenja. Prave bilješke o tome šta bi trebalo mijenjati u školskim pravilima, zašto bi ih mijenjali i kako.
Nastavni materijali	Naljepnice, olovke, <i>flip chart</i> , spisak školskih pravila za svaku grupu, verzija školskih pravila koja su pisana velikim slovima na <i>flip chart</i> -u ili tabli.
Metodi	Igranje uloga u grupama, plenarna rasprava, grupni rad.

Opis lekcije

Učenici formiraju grupe od četiri. Glume situacije u kojima se krše školska pravila. Grupe raspravljaju o pravilima prije igranja uloga. Uloge mogu biti:

- igranje fudbala;
- loše ponašanje u zajednici;
- igranje kompjuterskih igrica;
- loše ponašanje na školskom igralištu;
- razgovaranje tokom nastave;
- tuča s drugima;
- itd.

Za svako prekršeno pravilo, učenici bilježe posljedice ili ako ih nije bilo – moguće posljedice. Grupe prave bilješke i vraćaju se u plenarnu raspravu.

U plenarnoj raspravi, raspravljaju se sljedeća pitanja:

- Na koji način pravila podržavaju naša prava i odgovornosti i pomažu nam da zajednički živimo bezbjedno, pravedno i dobro?
- Zašto su nam potrebna pravila?
- Kako svi znamo koja su to pravila?
- Jesu li ta pravila pravedna?
- Jesu li to situacije u kojima se pravila mijenjaju?
- Ko bi trebalo da donosi pravila i zašto?
- Šta se događa ako ne poštujemo pravila i zašto?

Poslije rasprave, učenici se vraćaju u svoje grupe od četiri. Raspravljaju žele li nešto promijeniti u postojećim školskim pravilima. Dolaze do grupnog zaključka i ističu šta žele promijeniti tako što lijepe svoje predloge na verziju školskih pravila koja su napisana na *flip chart*-u ili tabli.

Lekcija 3

Naša nova školska pravila

Pisanje zajedničkog ugovora

Vaspitno-obrazovni ciljevi	Učenici uče kako da rade na zajedničkim pravilima koja obavezuju svakoga u školi. Učenici raspravljaju o realističnim načinima integracije tih pravila u svakodnevni život škole.
Nastavni zadaci	Učenici dolaze do zajedničkog dogovora oko pravila koja su bila usvojena i raspravljaju mogućnosti za uključivanje mišljenja manjine.
Nastavni materijali	<i>Flip chart</i> , olovke, glasački listovi, spisak školskih pravila na <i>flip chart</i> -u, tabli ili listovima papira .
Metodi	Grupni rad, plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učenici sjede u krugu ispred *flip chart*-a ili table na kojima su pravila napisana velikim slovima. Na tabli se još uvijek nalaze naljepnice koje pokazuju koje stvari bi razne grupe voljele da promijene u pravilima. Nastavnici započinju raspravu.

- Šta učenici misle o predloženim promjenama?
- Slažu li se sa predlozima?
- Koliko je od njih saglasno? Većina?
- Šta se događa s manjinom? Može li se postići kompromis?

Učenici nastavljaju rad u grupama od četvero. Rade na jedinstvenom pravilu koje će biti promijenjeno i pokušavaju ga preformulisati. Zapisuju ga na list papira i lijepe na *flip chart* ili tablu.

Kad su svi prijedlozi zalijepljeni na *flip chart* ili tablu, vrijeme je za učenike da glasaju. Svaki učenik bi trebalo da uzme glasački listić. Nastavnici će pročitati svako pravilo. Učenici glasaju putem svojih listića, tako što navedu slažu li se, jesu li protiv, ili pak neodlučni.

Stvari koje ne prihvati većina ponovno se raspravljaju.

Na kraju postupka, nova školska pravila se zapisuju na list papira.

Lekcija 4

Kampanja za naša nova školska pravila

Evaluacija novih pravila i njihova prezentacija

Vaspitno-obrazovni ciljevi	Učenici shvataju koji su važni kriterijumi za dobra pravila. Uče kako zagovarati uvođenje novih školskih pravila.
Nastavni zadaci	Učenici sakupljaju različite kriterijume za dobra pravila. Testiraju svoja nova pravila prema raznim kriterijumima. Zapisuju završnu verziju i potpisuju je. Prezentiraju svoj dogovor ostalim razredima u školi.
Nastavni materijali	<i>Flip chart</i> , materijali, papir, olovke, kopija dogovora za ostale razrede, rezultat izlaganja ideja iz prve lekcije.
Metodi	Rad u parovima, plenarna rasprava, prezentacija ostalim kolegama u razredu.

Opis lekcije

Nastavnici predstavljaju rezultate izlaganja ideja iz prve lekcije (kriterijumi za pravila). Učenicima se dodjeljuje zadatak da testiraju svoja nova pravila prema tim kriterijumima. Rade u parovima i popunjavaju materijale.

Učenici se vraćaju u plenarnu sjednicu i prezentiraju svoje analize. Postoje li neke velike promjene u pravilima? Ako postoje, te promjene bi trebalo unijeti u dogovor.

Učenici kopiraju svoja pravila za prezentaciju u razredima.

Nastavnici dijele učenike u grupe od po četvoro. Grupe bi trebalo da odu u različite razrede i prezentiraju svoja nova školska pravila.

Ključno je da se unaprijed objasni proces odlučivanja. Šta će učiniti učenici u drugim razredima? Trebaju li oni procijeniti nova školska pravila? Šta se dalje događa?

Grupe predstavljaju svoje prezentacije novih školskih pravila, uključujući iznošenje razloga zbog kojih su stara pravila promijenjena. Potom idu u druge razrede i daju svoje prezentacije.

Poslije prezentacija, učenici daju kratki izvještaj u plenarnoj raspravi.